

Kwalitatief onderzoek in de gezondheidszorg is 'hot'. Huisartsen hebben baat bij deze vorm van onderzoek, waarbij ook zaken als de beleving van een ziekte door een patiënt aan bod kunnen komen. Voor het eerste symposium over dit onderwerp, gehouden in november 2007 in het AMC en georganiseerd door onderzoekers van de afdeling Huisartsgeneeskunde, bestond een overweldigende belangstelling.

KWALITATIEF ONDERZOEK NIET GERESERVEERD VOOR ANTROPOLOGEN

Uit het hele land waren ze naar het AMC gekomen: onderzoekers uit de academische wereld, maar ook collegae uit niet-academische kring, zoals de GGD. Een divers, ruim honderdkoppig gezelschap, op zoek naar verbreding en verdieping van kwalitatieve onderzoeksexpertise. 'Ik werk bij de VU', vertrouwt een onderzoeker haar buurvrouw toe. 'Bij ons is het onderzoek erg kwantitatief gericht. Ik heb het idee dat we daardoor iets missen. Hier wil ik eens horen wat er op kwalitatief gebied mogelijk is.'

De afgelopen jaren is de belangstelling voor kwalitatief onderzoek in de gezondheidszorg snel gegroeid. 'Huisarts en Wetenschap' publiceerde een serie artikelen over het onderwerp en bij uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum verschenen twee handboeken waarin aandacht wordt besteed aan kwalitatief gezondheidszorgonderzoek. Ook het AMC verruimt de horizon. In 2001 ging daar het Netwerk Kwalitatief Onderzoek van start, waarin inmiddels dertig AMC-ers participeren. Maandelijks komt dit gezelschap in wisselende samenstelling bijeen om artikelen te bespreken of eigen onderzoek tegen het licht te houden. 'Die ruggespraak, dat gebruik maken van kennis van collegae, is echt top', zegt Jolanda Habraken, onderzoeker bij Huisartsgeneeskunde. Samen met Myra van Zwieten, een van de coördinatoren van het Netwerk, tekende Habraken voor de organisatie van het november-symposium. Motto: 'Je hoeft geen antropologie gestudeerd te hebben, om kwalitatief onderzoek te kunnen doen.'

Voor alle duidelijkheid: wat is het verschil tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek?

Myra van Zwieten: 'Kwantitatief onderzoek leidt altijd tot getalmatige uitkomsten. De onderzoeksvragen bij kwalitatief onderzoek lenen zich niet voor gestandaardiseerde vragenlijsten en exacte effectmeting. Er komen ook steeds meer onderzoeksvragen die alleen beantwoord kunnen worden door antwoordcategorieën niet op voorhand in te perken. Zo kun je zaken op het spoor komen, die je niet van tevoren hebt bedacht. Bij dit alles horen ook andere onderzoeksmethoden. Bij kwalitatief onderzoek verzamel je materiaal in de regel door middel van interviews, focusgroepen, observaties, of een combinatie hiervan.'

Critici hekelen die manier van materiaal verzamelen, omdat de objectiviteit mist. Kwalitatief onderzoek is in hun ogen 'soft'.

Van Zwieten: 'Dat softe imago is deels ontleend aan tijdrovend antropologisch veldwerk. We hebben nu de beschikking over goede, compacte methoden, waarmee je in twee of drie maanden heel gericht een onderzoek kunt uitvoeren dat de toets der kritiek kan doorstaan. Dat willen wij ook uitstralen: als je kwalitatief onderzoek doet, zorg dan dat het wetenschappelijk verantwoord en methodologisch waterdicht is.'

Jolanda Habraken: 'Als kwalitatief onderzoeker moet je de instrumenten kennen waarmee je de wetenschappelijke kwaliteit van je onderzoek kunt toetsen en garanderen. Er wordt zeer kritisch naar onze onderzoeksresultaten gekeken, dus moeten we ervoor zorgen dat er niets op aan te merken valt.'

Van Zwieten (l) en Habraken (r)

'Wij zullen ons nooit afzetten tegen kwantitatief onderzoek'

U komt zelf uit het 'harde', kwantitatieve onderzoekskamp. Dat maakt nieuwsgierig naar het hoe en waarom van de switch richting kwalitatief onderzoek.

Habraken: 'Ik ben opgeleid tot epidemioloog. Dat was een goede leerschool. Het is nuttig om al die methodologische kennis in huis te hebben. Maar wat je ermee kunt, vind ik uiteindelijk beperkt. Zelf ben ik breder geïnteresseerd. Tijdens mijn studie heb ik er een extra afstudeervak bijgedaan: 'health technology assessment'. Daarbij kijk je niet alleen naar de effectiviteit van een middel of interventie, maar ook naar bijvoorbeeld de kosteneffectiviteit of naar de kwaliteit van leven. Van daaruit is de stap naar kwalitatief onderzoek niet zo groot. Kwantitatief en kwalitatief onderzoek stonden ooit voor gescheiden werelden, maar anno 2008 is die kloof niet meer zo gapend.'

Beide typen onderzoek hebben elkaar veel te bieden.

Van Zwieten: 'Absoluut. Dat is ook wat wij proberen uit te stralen met ons Netwerk. Wij zullen ons nooit afzetten tegen kwantitatief onderzoek. Uit die hoek ervaren wij ook nauwelijks weerstand. Langzamerhand begint iedereen te beseffen dat de eis van betrouwbaarheid en validiteit evenzeer geldt voor kwalitatief onderzoek. We moeten zorgen dat onze methoden meer bekendheid krijgen. En we moeten waken voor vage omschrijvingen als: 'ik heb kwalitatief onderzoek gedaan.' Dat is een

verzamelnaam die niets zegt over de gebruikte methode. Zo blijft onduidelijk hoe je zo'n onderzoek moet beoordelen.'

Uw symposium was zo'n succes dat er zelfs met wachtlijsten moest worden gewerkt. Hoe verklaart u die toestroom?

Habraken: 'Er komen steeds meer mensen met een chronische ziekte. Zo komen er steeds meer onderzoeksvragen over ziektebeleving, die zich het beste lenen voor kwalitatief onderzoek.'

Van Zwieten: 'Als je antwoord wilt geven op vragen naar ziektebeleving, zul je mensen moeten interviewen. Dat red je niet met gestandaardiseerde vragenlijsten. Bij sommige onderwerpen kun je ook niet met een vragenlijst aankomen vanwege de complexiteit van het onderwerp, maar het kan ook zijn dat het gesprekstema te gevoelig ligt of te persoonlijk is.'

Habraken: 'Heel bevredigend aan kwalitatief onderzoek is ook dat je aan iedereen kunt uitleggen wat je doet. Mijn moeder snapt precies waarmee ik bezig ben en ook de patiënten die je interviewt ervaren dat je vragen nauw aansluiten bij hun beleving. Dat alles levert heel rijk materiaal op, maar vervolgens stranden nogal wat onderzoekers bij de analyse. Wat moet je met al die gesproken teksten? Hoe kun je dat zinvol verwerken? Ons symposium was ook zo'n succes omdat er op het terrein van de analyse van onderzoeksmateriaal zo weinig wordt aangeboden. Het is nog altijd een gat in de markt.'

Dat gat gaat u vullen?

Van Zwieten: 'Dit jaar komt er een vervolg op ons eerste symposium. Daarnaast bieden we binnenkort een meerdaagse cursus aan. Daarbij gaat het op dag één over je onderzoeksdesign en het belang van een heldere vraagstelling. De tweede bijeenkomst gaat over methoden van dataverzameling. Interview, focusgroepen, observatie: hoe pak je dat aan? Dan volgt er een dag waarbij je leert hoe je al dat materiaal kunt analyseren en tot slot gaat het over helder rapporteren. Tussen deze sessies zit telkens twee weken, waarin deelnemers opdrachten moeten uitvoeren.'

Wat wilt u de komende jaren bereiken?

Van Zwieten: 'Ik vind het belangrijk dat kwalitatieve onderzoeksmethoden gestandaardiseerd en duidelijk herkenbaar worden. Dat mensen precies weten wat je bedoelt als je zegt 'ik heb een kwalitatieve survey gedaan.' Over enkele jaren zijn we zover, want ik vermoed dat de ontwikkeling nu heel hard gaat. Aan ons zal het niet liggen: wij nemen graag het voortouw.'

Annet Muijen